

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

INTEGRÁCIÓS FOLYAMATOK AZ USA MEZŐGAZDASÁGÁBAN

CSERES TIBORNÉ

Az Amerikai Egyesült Államok mezőgazdaságának iparszerűvé válása több mint negyedszázados folyamat. E folyamat okozta változások alapvető mozgató rugója a monopoltőke, amelynek behatása a mezőgazdasági termelésbe alapjaiban rendezte át az ágazat hagyományos szerkezetét, termelési viszonyait. Jelenléte felgyorsította a mezőgazdasági termelés koncentrációs és szakosítási folyamatát. Lényegesen megváltoztatta a mezőgazdasági üzemek és a különböző vállalatok közötti korábbi kapcsolatokat, bonyolult szervezeti formák és mechanizmusok szerteágazó hálózatát alakította ki. A monopoltőke a kooperációs és integrációs kapcsolatok segítségével szervezi és ellenőrzi az élelmiszerek termelését, magához kapcsolja, sőt fokozatosan ellenőrzése alá vonja a termelést, annak minden fázisát.

A kialakult gazdasági körülmények arra kényszerítik a farmereket, hogy különböző integrációs egyesülésekbe lépjenek, ugyanis jelentős részük saját erőből képtelen a modern iparszerű termelés megvalósítására. A tőkés társadalomban végbemenő integrációs folyamatok legfontosabb jellemzőinek bemutatására az USA mezőgazdaságának szarvasmarha-ágazata a legmegfelelőbb. Ugyanis ez az ágazat valóságos modellként jelentkezik, annak minden jellemző tényezőjével. A modell két fontos alapja: a földrajzi helyzet, illetve az Egyesült Államok területi adottságai és a farmok.

A SZARVASMARHATARTÁS FÖLDRAJZI ADOTTSÁGAI

A szarvasmarha-tenyésztést tekintve az ország tulajdonképpen 5 nagy régióból áll, amely további 14 jellemző tájegységre oszlik.

Területileg a szakosodott szarvasmarhatartás két nagy zónájáról beszélhetünk, az egyik, amely a szaporulatról gondoskodik és a másik, ahol a hizlalás folyik.

A borjak nevelése a gyenge termőképességű vidékeken, sík és hegyvidéki legelőkön történik, mint Kansas, Nebraska, Dél-Dakota, Oklahoma. Itt 400–600 hektáros ranch-okon 80–100 db-ból álló gulyák biztosítják a borjútermelést. A borjak megfelelő korban – vagyis nem rögtön választás után – kerülnek a feed-lot-okba.¹ A borjakat vagy a farmtulajdonosok vásárolják meg állománynövelésre vagy „prekondicionálásra” a nagyban hizlalók számára,

¹ Épületegységbe központosított, behatárolt tevékenységet (hús-, tojás-, tejtermelést) végző egységek.

vagy közvetlen azok tulajdonába kerülnek, akik saját maguk hizlalnak, vagy átadják az állatokat további bérhizlalásra. A hizlalók lehetnek farmerek, társaságok vagy vágóhidak. A feed-lot lehet szövetkezet is, vagy tartozhat valamilyen ipari cég tulajdonába. Az ezer férőhelyen aluli kapacitású hizlaldák lassan eltűnnek. A legnagyobb hizlaldák a *Corn Belt* (kukoricaövezet) közelében létesültek az északi síkságon, Kolorádóban és Kaliforniában. Vidékek szerint a főbb jellemzők a következők:

A *Csendes-óceán* partján elterülő vidék közepes legelői csupán sovány állattartásra és a fiatal állatok hizlalására való előkészítésére adnak lehetőséget.

A *dél-nyugati pusztaságokon* a törzsállomány szintén a hústermelést szolgálja elsősorban, a marhahúsipar minden ágazata előfordul és további fejlődésre alkalmas vidék. Ide a központi síkságról, a Central Plainról importálják a gabonát.

A *síkság* három nagy tájegységre oszlik: az északra, a délre és a középsőre. Ennek a vidéknek az összes szarvasmarha-állománya az országos állománynak körülbelül 36%-a. Különösen jelentős a hústermelés profilja, a 18 millió tehénállományból csupán 15% a tejhasznosítású. Ide hozzák a legtöbb növendékállatot, mert itt a legkevesebb a legelő. Az állatokat elsősorban a hegyvidékek közötti tájakról importálják.

A *Corn Belt*-en is lényegében három nagy tájegység van: a nyugati, a déli és a keleti. A *Corn Belt* az USA híres és hagyományos gabonatermő vidéke, elsősorban a kukoricáé. Ide tartozik a Nagy Tavak vidéke is fejlett legelőgazdálkodásával. A *Corn Belt* és a Nagy Tavak vidékének együttes szarvasmarha-állománya 50 millió körüli.

A nyugati *Corn Belt* és a Nagy Tavak vidékének legelőit jelentős mértékben fejlesztik. A növendékállat-tenyésztés és a marhahizlalás egyaránt fejlett, és várhatóan tovább fejlődik. A növendékmарha behozatala itt is nagyarányú és kereslete tovább növekszik, amelynek kielégítése elsősorban az északi síkvidék feladata. Mivel a keleti *Corn Belt*-en a feltételek nem a legkedvezőbbek — ez nem hagyományosan szarvasmarha-tenyésztő vidék —, a növendékállat elszállításának önköltsége országosan itt a legnagyobb.

Az *észak-keleti terület* elsősorban növendékállat-nevelő vidék s főként a középső *Corn Belt* tájat látja el hízóanyaggal. Várhatóan ezt a szerepét a jövőben is megtartja.

Az USA törzsállománya és a hizlaldák számára a fiatal állat előállítás a legelőekben gazdag és a hegyvidéki sík területeken történik, a marhahizlalás viszont a gabonatermő vidékeken vagy azok közelében folyik, ezért az ágazaton belül állandó mozgás, áramlás van. Áramlik az állat és áramlik a takarmány.

Minden valószínűség szerint a II. világháború után megindult iparszerű marhahús-termelés fejlődése tovább tart, a termelés tovább koncentrálódik a takarmányban gazdagabb vidékekre. A takarmánytermelést, tehát a legelőket és a gabonafélék vetésterületét az öntözéses művelés fokozásával és más korszerű technológiával tovább fejlesztik. Így a három évtized alatt kiépült tájakon, de főként a déli sík vidékeken fokozható legjobban a marhahústermelés. A marhahizlalás jelentősen fokozható még a *Corn Belt* vidékeken és a síkságokon (*Plains-on*) is. A vágások alakulása ehhez igazodik, mert a termelés növekedésének megfelelően, folyamatosan épülnek a vágóhidak és a feldolgozó üzemek.

Az állatok és a takarmány tájközi áramlása különféle kombinációs formában jelentkezik, aszerint, hogy kik között alakul ki a láncolat. A láncolat lehetséges képletének tényezői:

- a farm (a termelő) mindig a bázis,
- importállat-kereskedők (főleg tájközi import),

- exportálat-kereskedők (országban belüli és határokon túli export),
- importból hizlaló hizlaldák,
- exportra hizlaló hizlaldák,
- helyi marhahizlalás,
- vágóhíd,
- elosztás,
- feldolgozás,
- forgalmazás.

Figyelembe véve a felsorolt tényezők szerepét és a 14 táj, illetve 5 régió földrajzi és éghajlati tulajdonságait, kétségtelenül kirajzolódnak olyan integrációs összefüggések az USA szarvasmarha-ágazatában (és más ágazatokban is), amelyek tartósak és további integrációs tendenciák alapjait képezik. A folyamat országosan, időben és térben nem egységes, államonként, farmkategóriánként és még egyéb szempont szerint változó. Mégis felvázolható egy olyan séma, amely az áru útját és az integráció érdekkapcsolódásait bemutatja.

A láncolat kiindulópontja és bázisa a *termelő*. A termelő védelmet keres az áringadozó-sokkal és az értékesítés nehézségeivel szemben. A termelő szerződéssel biztonságossá teheti a vállalkozását (ezt teszik a legtöbben, mert már a szerződés megkötésekor tudják, hogy mennyi lehet a nyereség), vagy a felvásárló kereskedőnek vagy aukción adhatja el termékeit. Mindenképpen hizlalásra előkészített és a különféle szabványelőírásoknak megfelelő állatot kell szállítania. A kifogástalan minőséget jutalmazza – a gyengébb minőség bevételecsökkenést jelent a termelőnek, mert az meghatározza a láncolat minden további tagjának a nyereségét.

Az *integrátor* (aki általában szervezi, kézben tartja a láncolatot és a legjelentősebb profitot élvez) ösztönzőként nyújthat a termelőnek ingyen állatorvosi szolgáltatást, szak-tanácsadást, ingyen fedeztetést (ez az állatok szabványosítását is elősegíti) stb. Általában a kikötés az, hogy ne választási borjút szállítson a termelő, mert sokat ront a hizlalás hatékonyságán, ha rögtön a választás után hizlaldába kerül a borjú. A megszokott környezet-től való elszakadás az állatban stresszt idéz elő és visszaveti további fejlődésében. Ezért általában a termelő feladata a hizlalásra előkészíteni az állatot (prekondicionálás).

A termelési terv kidolgozásának egyik fontos feltétele, hogy a termelő jól ismerje legelőjének állapotát. Ez a hízóanyagot előállító termelő legfőbb gondja. Előfordul, hogy az integrátor gondoskodik a szükséges legelőről.

A második láncszem a *hizlaló*, aki közvetlenül a termelőtől vagy a kereskedőtől vásárolja a hízóanyagot. A hizlaló fő törekvése a lehető legnagyobb rentabilitás. Mint már említettük, a jó nyereséggel járó hizlalás az USA-ban ma már csak 1000 férőhelynél nagyobb hizlaldákban és csak megfelelően előkészített hízóanyaggal érhető el. Elvben ez a fázis a legnyereségesebb tevékenység, mert csak az indulásnál van jelentős beruházás és aztán hosszú ideig, a takarmányráfordításon kívül, szinte semmi. Minden automatizált, az emberi munkaerő igénybevétele minimális. Egyébként az Amerikai Egyesült Államok integrációs formáinak ez az egyik általános jellemzője: az emberi munkaerő-ráfordítás minimálisra való csökkentése. Ennek a törekvésnek a jegyében alakultak ki a legfejlettebb, modern technológiák is. A gépek tökéletesedése egyre nagyobb követelményeket támaszt a nyersanyaggal, az állattal szemben. A termelőnek folyamatosan, megfelelő időben és megfelelő súlyban kell szállítania

a szabványállatokat. Ezért rendkívül nagy jelentőségű a termelő és a hizlalo kapcsolatának alakulása.

Az állat húskihozatali arányát a termelő alapozza meg, így munkája a vágóhid csomagoló-fázisáig kihat, s ezáltal döntően befolyásolja mind a hizlalo, mind a vágóhid nyereségét. Ez a szoros összefüggés szükségessé teszi egyrészt az állomány állandó strukturális javítását, másrészt a termelő és a hizlalo közötti szerződési feltételek olyan állandó korrekcióját, amely lehetővé teszi a hizlaldák folyamatos, egyenletes hízóanyaggal való ellátását és mindkét fél érdekeinek figyelembevételét.

A hízóalapanyag értékelési feltételeinek alapja az állat fajtája, kora, állapota, neme, élősúlya. A vágóhidakkal való szerződés esetében az előbbieken felsoroltakon kívül az értékelésnél fontos az állat húskihozatali aránya is.

Fontos a második és harmadik láncszem is: a *hizlalda* és a *vágóhid* munkájának egybehangolása. Az egybehangolás itt akkor érhető el a kívánt fokon – az eddigi tapasztalatok alapján –, ha a kettő közös tulajdonban van.

Az integrátorok egyre inkább a nagy takarmánygyártó vagy húsipari cégek. Mind a takarmánygyáraknak, mind a húsipari cégeknek érdekük az *iparszerű* marhahústermelés, ezért gazdaságpolitikájuk a szarvasmarha-tenyésztés hústermelési profilját erősíti továbbra is.

A termelőt elsősorban az árak érintik. Információit az USDA (az USA Mezőgazdasági Minisztériuma) kereskedelmi és árközléseiből meríti. A termelés megszervezését elsősorban a kialakult és várható árakra építi, valamint a rendelkezésre álló legelők állapotára. Az árakat a hizlaldák alakítják ki, amit befolyásolhatnak a szomszédos termelők és az aukciókon elért árak.

A SZARVASMARHA-ÁLLOMÁNY FONTOSABB JELLEMZŐI

244,3 millió hektár legelő és 257 millió tonna takarmánybázis mellett az USA szarvasmarha-állománya 1976-ban 128 millió db, vagyis a világ szarvasmarha-állományának 11%-a volt. Ebből az állományból 1976-ban 12,2 millió tonna volt a hústermelés, vagyis a világ marhahústermelésének 26%-a. A szóban forgó esztendőben 48,7 millió db szarvasmarhát (ebből 5,4 millió db borjút) vágtak le, és egy állat húskihozatali átlaga – a FAO szerint – 250 kg (OECD adatok szerinti 300 kg) volt, a 195 kg-os világátlaggal szemben. Az USA húskihozatali százalékát – a FAO szerint – csak kevés ország, például Csehszlovákia (258 kg), Magyarország (292 kg) és az NSZK (252 kg) stb. haladja meg.

Az USA-ban az egy főre jutó marha- és borjúhúsfogyasztás évi 48–50 kg, az összes húsfogyasztás pedig 80 kg, vagy másképpen napi 71,7 gramm a 24,4 grammos világátlaggal szemben. Ez azt jelenti, hogy 1976-ban például a 12,2 millió tonna marha- és borjúhústermelésnek a zöme belső fogyasztásra került és csak 36,6 ezer tonna volt a frissen exportált marhahús. Ezek az arányok az importra is érvényesek, annál is inkább, mert az USA 1976-ban csupán 606,6 ezer tonna friss marhahúst vásárolt idegenből. Az USA szarvasmarha-állományának szerkezete sajátosan jelzi a hústermelés irányát: az összes tehénállományhoz viszonyítva a húshasznú állomány aránya az utóbbi évtizedben növekvő tendenciájú, míg a tejhasznúé határozottan csökkenő. Ugyanis 1970–1975-ig a húshasznú tehénállomány több mint kétszeresére, a tejhasznúé pedig közel egymillióval csökkent.

Kétségtelen, hogy az USA szarvasmarha-tenyésztése a hústermelést szolgálja elsősorban. Az ország marhahússzükségletének 85%-át a kétezer legnagyobb — 5 ezertől 100 ezer férőhellyel rendelkező — hizlaldák adják. Negyedszázad alatt az USA szarvasmarha-állománya közel megkétszereződött, értékben pedig négy és félszeresére növekedett.

Az USA szarvasmarha-tenyésztésének ugyancsak sajátossága, hogy a rideg tartástól a legmodernebb automatizált tartási formáig minden előfordul.

A tejtermelés, a borjúnevelés a jó legelők vidékére koncentrálódott. A táj itt is további szakosodásra ösztönöz, a tejtermelést a legjobb legelők vidéke vonzza. Itt a tejtermelést szolgáló tehenek aránya az összes tehenek arányához viszonyítva 58% az országos 20% körüli átlaggal szemben. Ez állandósult aránynak ítéltető.

Az USA tejtermelése csökkenő jellegű. Az 1961–1965. évi 57 millió tonnáról, 1976-ra 54 millió tonnára esett vissza. Ezt a csökkenést a tejhozamok növelésével igyekeznek ellensúlyozni, amely az 1961–1965. évek átlagának 2773 literéről 1976-ra 4098 literre növekedett.

A tehenek termelékenységi aránya 86%, s így az éves szaporulat ma már meghaladja az 50 millió darabot.

AZ INTEGRÁCIÓS FOLYAMATOK FONTOSABB JELLEMZŐI A SZARVASMARHA-ÁGAZAT TAPASZTALATAI ALAPJÁN

Az Amerikai Egyesült Államok 50 állama között kialakult és folyamatban van egy olyan munkamegosztás, amelynek tengelye a tőke és mozgatóereje a haszon. A tőke ura általában az integrátor, a profit pedig a láncolat minden szemének fontos. Ez ötvözi össze a láncolatot. Az integrátor szervezőmunkájának egyik legfontosabb feladata: pontos és biztos számítások alapján meggyőződni arról, hogy a láncolat a legkedvezőbb önköltség mellett hozza-e a betervezett profitot. Ha a nyereség százaléka nem éri el a kívánt minimális szintet, a láncolat létre sem jön, vagy felbomlik. A láncolat minden tagjának megvan a minimális profitigénye, amiért érdemes belépnie a láncolatba. Ez pedig csak a termelés, feldolgozás, forgalmazás tevékenységi és kapcsolódási formáinak szüntelen javításával érhető el.

Az USA mezőgazdaságában a vertikális integráció mindenféle formájának első láncszeme a farm. A farmer az egyetlen, aki az integráció láncolatában nemcsak a profit, hanem termékeinek biztos értékesítési lehetőségei miatt kapcsolódik be. Általában a második vagy harmadik láncszem az integrátor, akinek feltételei rászorítják a farmert az egyre racionálisabb termelésre.

A farmerek legnagyobb gazdasági problémája az önköltség kialakítása — hiszen ezen múlik a profit. Jó minőséget kell adnia és a lehető legalacsonyabb ráfordítással. Ebben nemcsak a farmer gazdasági érzéke dönt, hanem a rendelkezésre álló természeti adottságok, a termelési eszközök színvonala stb.

A farmernek az értékesítésben három útja van: a szerződéses termelés, a szövetkezeti tagság és az egyéni értékesítés. A harmadik út a legkockázatosabb, ezért ezt kevesebben választják. A legáltalánosabb a szerződéses termelés, amely máris bekapcsolja a termelőt az integrációs láncolatba, s ez a láncolat az élelmiszeriparig vezet.

A belső fogyasztás az élelmiszer-termelés jelentős részét felveszi, ezért különféle folyamatos felmérések segítségével állapítják meg a várható keresletet. Különös gondot fordítanak

a félkész és készételek keresletének felmérésére, hogy az élelmiszeripar megfelelően felkészülhessen.

A belső piac kereslete szabályozza a termelést, nyomást gyakorol a minőség színvonalának megtartására és elősegíti a választék bővítését. Ez kihat az exportforgalomra is. A belföldön kapható jóminőségű áru jó reklám a külföldi kereslet növelésére, mivel a fogyasztók körében végzett közvélemény-kutatás állandóan javítja az áru kínálat szerkezetét.

A szarvasmarha-ágazat jelenlegi helyzetét nagyrészt a gazdaságpolitikai hatások alakították ki, a farmstruktúra lehetőségei mellett. A szarvasmarha-ágazat az USA-ban elsőrendű fontosságú nemcsak azért, mert meghatározója egy ország mezőgazdasága színvonalának, hanem azért is, mert a marhahús a klasszikus élelmiszerek közé tartozik, és ahol van rá vásárlóerő, ott preferálják. A tartás gazdaságossága az USA-ban szorosan összefügg az ország természeti adottságaival. Az USA élelmiszer-fogyasztásában a húsfélések közül a legnagyobb kereslete a marhahúsnak van. Mivel az 50 állam marhahús-keresletét legelőnyösebben a hazai termelésből lehet kielégíteni, érthető, hogy miért fejlődött ilyen módon ez az ágazat és vele együtt az integrációs kapcsolatok számtalan formája.

Az USA mezőgazdaságában lejátszódó integrációs folyamatok vizsgálatának tapasztalatai – a szocialista országokétól eltérő és számunkra idegen társadalmi-gazdasági háttere és mozgatórugói miatt – csak részben hasznosíthatók. Azok az elemek használhatók fel, amelyek az integrációs láncolatban részt vevő gazdaságok termelői kapcsolatainak kibontakozásával, szoros összefogásával, a termelés–feldolgozás–értékesítés feltételrendszerének szakszerű kialakításával, a termelési szolgáltatások széles körű hálózatának kiépítésével stb. kapcsolatosak.

Автор излагает самые важные характерные черты интеграционных процессов капиталистического общества на примере скотоводства США. Данная отрасль лучше всего соответствует для изложения этой тематики, потому что несет на себе все характеристики интеграционных процессов, является настоящим образцом с этой точки зрения.

Der Verfasser stellt die Hauptcharakterzüge der Integrationsprozesse in der kapitalistischen Gesellschaft beim Licht der Rinderhaltung innerhalb der Landwirtschaft der Vereinigten Staaten dar. Dieser Zweig ist darum fähig dieses Thema darzulegen, weil er alle Kennzeichen der Integrationsprozesse an sich trägt, ein echtes Modell dazu bildet.

The author outlines the main characteristics of integration processes in the capitalist society on the example of cattle-breeding in the US agriculture. This branch is able to demonstrate this topic, because it bears all the criteria of integration processes and constitutes a real model of them.

Z
jelle
elem
időp
M
szük
kedv
tása,
sána

Z
Az i
gok
term
szán
kösz

A
sürg
elma
V
re,
becs
A
Növ
von
A
600
és r